

I poznámky, které nemluví přímo o situaci, nýbrž o její expresi nebo symptomu, ponechávají zřejmě příslušné významové jednotce značnou samostatnost, neurčující jednoznačně významové souvislosti, do kterých se zapojují; i ony tedy slouží k zdůraznění významové statiky na úkor dynamiky a nejvýrazněji se uplatňují v dramatech s převahou statiky, podobně jako je tomu u těch expresí a symptomů situace, které náležejí do dialogu samého. Na rozdíl od těchto prostředků, které samy jsou zpravidla velmi neurčité, jsou ovšem exprese a symptomy, o kterých mluví poznámky, mnohem určitější, a v důsledku toho mohou být i méně mnohoznačné než exprese a symptomy obsažené v dialogu samém. Pro to se dramata, kde je situace určována převážně pomocí expresí a symptomů (dramata s převahou významové statiky) neobejdou zpravidla bez silného využití poznámek.

Poznámky mají často při významovém sjednocení dialogu také za úkol upozorňovat na reakce současné s akcemi tam, kde by pro svou nezářetelnost byly příliš odsunuty do pozadí ve prospěch reálných následných. Hodí se k tomuto úkolu poznámky hlavně tím, že mohou být vsunuty dovnitř repliky, která vyvolává reakci poznámkami naznačenou; např.:

Erna: Nu ovšem, až se staneš aktivním, budeš muset mít podobné dny lépe v evidenci, ostatně ti vždy včas připomene regiment sběhl.

Bureš (pokouší se o žert): Ten se mi předčítá už nyní každého dne, třebaže dnes až odpůldne, vid', můj regiment skomandante. (*Odmítavý, zlobný posunek Ernin.*) Ostatně, milá Erno, můžeš být jista, že dnes bude odřeknuto i čepobití i slavnost na střelnici.

Poznámka „odmítavý, zlobný posunek Ernin“, ač následuje po Burešově větě, podává význam současný tomu, který obsahuje tato věta: poznámka naznačuje, jakého smyslu nabývá Burešova věta v Ernině mysli, aniž to ovšem přesně vyjadřuje.

Význam současný významu předchozí přímé řeči podává dokonce často i taková poznámka, která je spjata s replikou vyjadřující reakci následnou; např.:

Bureš: Co je tohle?

Prachenský: To budete asi sám nejlépe vědět vy, zrovna před

půlhodinou jsem vám to vyndal ze zad. Můžete mluvit o štěstí, zbavil jste se tak hosta, který by vám byl ještě otrávil mnohou hodinku v životě.

Bureš (který až dosud oběma rukama držel doktorovu ruku v zápěstí, najednou mu padne kolem krku v největší extázi): Doktore Prachenský! Nevíte, jak šťastným jste mne učinil, neboť právě tento neblahý kus olova [...].

Poznámka před poslední replikou naznačuje Burešovu reakci současnou s řečí Prachenského, kdežto replika sama je reakcí následnou. Zřetelněji takový poměr vystupuje tam, kde následná reakce daná replikou je protichůdná reakci současně, která je dána poznámkou; např.:

Rebeka Westová (zatne pěsti): O, Rosmere — což není něco — něco, co by tě přimělo, abys mi věřil?

Rosmer (šklubne sebou jako v úzkosti): Nemluv o tom, Rebeko! Neblíže o tom! Již ani jediné slovo!

Poznámka „šklubne sebou jako v úzkosti“ naznačuje, že Rosmerovi při řeči Rebeky Westové vytanul na mysli prostředek, kterým by jeho důvěru mohla opět získat, a zároveň naznačuje, že je tento prostředek takového rázu, že vzbuzuje v Rosmerovi úzkost. Replika Rosmerova pak je teprve následnou reakcí jak na řeč Rebeky Westové, tak na představu, kterou tato řeč v něm vzbudila, tj. na jeho vlastní reakci současnou. Teprve daleko později se Rosmerova představa, na niž je čtenář uvedenou poznámkou upozorněn, stane zřejmou: jde o to, aby se Rebeka Westová vrhla do mlýnského náhonu. —

K tomu, aby reakce naznačená poznámkou byla čtenářem pocítována jako současná s předchozí přímou řečí, je ovšem třeba, aby čtenář současně s uvědomováním si této přímé řeči pocítoval reakci druhé osoby; poznámka sama pak mu jen blíže určuje povahu této reakce. Ve výjimečných případech, kdy není jisto, že by si čtenář současnost reakce uvědomil, bývá poznámka naznačující reakci předesílána replice; např.:

Hospodský: Eh, mluvíš jako mladé. Už bys mohl mít rozum, dědku šedivé. Jedno nohó stojíš v hrobě a děláš pořad, jako by ti patřil celé svět. Pořád jen: peníze mám, půllán mám, ještě jeden půllán mám a dceru — penězama zabije. Hospodář